

СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ ОЛЕГА ВОЛОДИМИРОВИЧА ЗІНЧЕНКА

29 вересня 2013 р. пішов з життя доцент кафедри мінералогії, геохімії та петрографії геологічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат геолого-мінералогічних наук Олег Володимирович Зінченко.

Олег Володимирович народився 5 липня 1937 р. у с. Клавдієве Бородянського району Київської області в сім'ї службовця. Батько — Володимир Якович Зінченко (1888—1964) та мати — Анісія Аврамівна Кабанюк (1895—1982) були уродженцями с. Прилуки Вінницької області. Крім Олега Володимировича у сім'ї Зінченків було ще четверо дітей. У 1940 р. уся родина переїхала до Києва, де зазнала лиха війни та німецької окупації.

У 1954 р. Олег Володимирович закінчив середню школу № 54 в м. Київ і з вересня 1954 по вересень 1955 р. працював препаратором на кафедрі неорганічної хімії Київського державного університету імені Тараса Шевченка. У 1955 р. вступив на геологічний факультет цього ж університету, який закінчив із відзна-

кою в 1960 р., присвятивши решту життя геології.

З 1960 по 1962 р. Олег Володимирович працював у Центрально-Казахстанській геофізичній експедиції Центрально-Казахстанського геологічного управління (м. Караганда), куди був направлений за розподілом після закінчення університету. Був техніком-геологом, інженером-геологом, старшим геологом.

У жовтні 1962 р. вступив до аспірантури при Київському університеті на кафедрі мінералогії і геохімії геологічного факультету. Саме з цього часу трудова діяльність та наукові досягнення Олега Володимировича Зінченка пов'язані з Київським державним (нині національним) університетом імені Тараса Шевченка. Після закінчення аспірантури з жовтня 1965 р. він працював викладачем кафедри мінералогії та геохімії, обіймаючи посади асистента (1965—1968), старшого викладача (1968—1969), доцента (1969—1978), завідувача кафедри (1978—1980). У 1972—1974 рр. Міністерством вищої та середньої спеціальної освіти СРСР був відраджений до Центрального університету м. Санта-Клара (Куба), де працював викладачем-консультантом, одночасно вивчаючи мінералогію родовищ глини на півдні провінції Лас Війяс. За сумлінну працю нагороджений урядом Куби медаллю "XX років штурму Монкади".

Працюючи на геологічному факультеті, О.В. Зінченко всебічно розвивав геохімічний напрям, який раніше очолював його вчитель Б.О. Гаврусевич. Протягом багатьох років він викладав навчальні курси "Геохімія", "Геохімія та мінералогія гіпергенезу", "Методи дослідження мінеральної речовини". У 1967 р. Олег Володимирович захистив кандидатську дисертацію на тему "Рідкісні лужні елементи у породах і мінералах північно-західної частини

Українського щита". Цікавлячись формами знаходження хімічних елементів у гірських породах, О.В. Зінченко зробив низку мінералогічних знахідок. Ще аспірантом, вивчаючи геохімію рідкісних лугів у породах Сушано-Пержанської зони, він передбачив наявність високолітєвих членів ізоморфного ряду сидерофіліт — лепідоліт серед слюд пержанських гранітів. Цей висновок згодом був підтверджений відкриттям у пержанських гранітах єдиної на території СРСР унікальної структурної модифікації залізного лепідоліту 2O. Згодом Олег Володимирович виявив у змінених пержанських гранітах нову для України численну групу алюмофторидів (кріоліт, веберит, прозопіт, ральстоніт, хіоліт та ін.). У грейзенізованих гранітах Киселівського масиву на Житомирщині ним був знайдений фосфат літію — амблїгоніт, а також мінерали ряду чилдреніт — еосфорит, до цього невідомі на території України. У метасоматично змінених гранітах Коростенського плутону ним виявлені кризоберил, бертрандіт та фенакіт, а в інших об'єктах північно-західної частини Українського щита (УЩ) — нові прояви колумбіту, тапіоліту та каситериту. Використовуючи ідеї Б.О. Гаврусевича, О.В. Зінченко показав на конкретних геологічних об'єктах УЩ важливе значення індикаторного співвідношення K/Rb для розчленування та кореляції магматичних і метасоматичних порід, виділення їх нових типів. Зокрема, в 1976 р. О.В. Зінченко, спираючись саме на величину цього співвідношення, виділив невідомий до того часу в Україні тип цинвальдіт-топазових рідкіснометалевих гранітів магматичного походження у складі Коростенського плутону.

Займаючись науковою діяльністю, О.В. Зінченко тісно співпрацював з геологами-виробничниками. Так, у середині 1970-х рр. він спільно з В.Ф. Грінченком та Р.М. Щербіною здійснював комплексні мінералого-петрографічні та геохімічні дослідження на східному контакті Володарськ-Волинського і північному контакті Чоповицького габро-анортозитового масивів, де в цей час геологи Житомирської експедиції виконували геолого-знімальні та пошукові роботи. Виконані дослідження довели безперспективність пошуків у цих районах промисловозначущих тіл пегматитів. При цьому був одержаний багатий фактичний матеріал щодо геологічної будови районів пошуків. Зокрема, уточнені характер контактів кислих

та основних порід, особливості їхнього складу і взаємовідношень у середині кожної групи. Деякі нові факти мали принципове значення для розуміння історії формування Коростенського плутону. Зокрема, саме у цей час в районі селищ Ігнатпіль та Межирічка були вперше виявлені еруптивні брекчії плагіопорфіритів з ксенолітами анортозитів та пугачівських метапісковиків, які й досі є об'єктами вивчення для науковців геологічного факультету. Результати багаторічних комплексних досліджень Коростенського плутону цього періоду були оприлюднені у фундаментальній праці "Анортозит-рапакивігранітна формація" (1978), одним з авторів якої був О.В. Зінченко.

З 1980 по 1990 р. Олег Володимирович очолював шойно об'єднану кафедру мінералогії, геохімії та петрографії. У 1981 р. завдяки зусиллям завідувача кафедри в рамках геологічної спеціальності відкривається геохімічна спеціалізація. Під його керівництвом розвиваються традиційні для колективу кафедри мінералого-геохімічні та петрографічні дослідження магматичних комплексів північно-західної частини Українського щита (осницького, кіровоградсько-житомирського, коростенського), а також пов'язаних з ними пегматитів та метасоматичних утворень. Тоді ж за геохімічними ознаками (розподілом бору та рідкісних лужних елементів) доведено існування у складі Коростенського плутону древніх високомагнезійних анортозитів, з'ясовано природу і фізико-хімічні умови формування своєрідних за складом колумбітоносних метасоматичних утворень (квальмітів) Луговського масиву, а також визначено генезис відомих лізниківських гранітів і метасоматитів з рідкіснометалевою мінералізацією, що їх супроводжують.

За участю О.В. Зінченка та інших співробітників кафедри на північному заході Українського щита виконані прикладні геохімічні дослідження під час групової геологічної зйомки масштабу 1 : 50 000. Оцінено перспективи рудоносності на нікель трапової формації Волино-Подолії (за петро- і геохімічними ознаками, спільно з Т.А. Бабінок), а потім у великій колективній статті "Геохімічні типи дайок північно-західної частини УЩ ..." (1986) Олег Володимирович вперше висловив припущення щодо існування древньої (нижньопротерозойської) трапової формації на УЩ і спрогнозував її перспективність на Cu-Ni зруденіння. Разом з геологами Житомирської експедиції

та науковцями з Академії наук він вивчає мінералогію нового типу поліметалічного зруденіння у докембрійських карбонатних породах Волині. О.В. Зінченком та Р.М. Щербиною тут вперше діагностовано гринокіт і гейкіліт. Перший з них до цього був відомий лише у фанерозойських родовищах України, а другий зрідка фіксували у пухких відкладах, що перебивають УЩ, корінне джерело залишалося невідомим.

Узагальнюючи великий фактичний матеріал щодо розподілу у гірських породах Волині акцесорних мінералів, О.В. Зінченко у співавторстві з В.Т. Латишем і Р.М. Щербиною вперше для такої великої території, як УЩ, розраховував середній вміст акцесорних мінералів у метаморфічних, магматичних і метасоматичних утвореннях регіону. Одержані оцінки середнього вмісту мінералів (тобто своєрідні кларки мінералів) можуть бути використані у подальшій пошуково-оціночній практиці, особливо рідкіснометалевого зруденіння.

У 1990 р. під керівництвом О.В. Зінченка завершено роботу з розробки мінералого-геохімічних і пошукових критеріїв рідкіснометалевого зруденіння у межах північно-західної частини УЩ, виявлено значне поширення в гірських породах регіону канцерогенного елементу кадмію, визначена форма його концентрації.

Результати багаторічних мінералого-геохімічних досліджень гранітоїдів Північно-Західного району УЩ складовою частиною увійшли до колективної монографії "Петрологія, геохімія і рудоносність інтрузивних гранітоїдів Українського щита" (1990). У цій монографії О.В. Зінченком написаний один з найбільших розділів, що стосується гранітів Коростенського плутону, вивченню якого він присвятив більшу частину своєї наукової діяльності.

У 1990—2000 рр. О.В. Зінченко продовжує працювати на кафедрі мінералогії, геохімії та петрографії на посаді доцента. Після започаткування на геологічному факультеті нової спеціальності "геохімія, мінералогія та петрографія" саме він став першим керівником навчальної практики з цієї спеціальності, полігоном для якої й досі слугує Північно-Західний район УЩ. Під час проведення цієї практики він зробив низку нових мінералогічних та петрографічних знахідок, дослідженню

яких приділяв значну увагу. Літій-фтористі мікроклін-альбітові граніти та "рафіновані" жильні альбітити с. Гранітне, сфероїди графіту м. Малин, нові прояви апофіліту в пегматитах с. Кам'яна Гірка та франклініту в метасоматитах Ігнатпільського кар'єру, гідротермальномінені габроїди коростенського комплексу з пренітом, кліноцоїзитом, гідроксилапофілітом та ломонтитом — ось лише деякі з цих знахідок. Дослідження Олега Володимировича успішно продовжують його учні: Л.В. Шумлянський, О.В. Митрохин, І.І. Лазарева, С.П. Савенок та ін. Важливою подією стає публікація у співавторстві з В.Г. Молявко відомої монографії "Нариси з історії геологічних досліджень в Київському університеті" (1999).

Після виходу на пенсію О.В. Зінченко до останньої миті не полишає стін університету. Він рецензує наукові публікації та звіти, консультує виконавців дипломних та дисертаційних робіт, бере участь у наукових конференціях та семінарах. Крім того, активно продовжує наукову діяльність, приділяючи багато уваги регіонально-мінералогічним дослідженням. Зокрема, спільно з В.І. Павлишиним він працює над створенням "Мінералогічної енциклопедії України". У циклі статей вони наводять уточнений список мінеральних видів (901 назва), зареєстрованих у надрах України. При цьому здійснюється статистичний аналіз мінеральних видів України та світу, визначена симетрична статистика мінералів України і зроблено висновок, що надра України є перспективними для відкриття нових мінералів і видів мінеральної сировини.

Беззаперечний науковий авторитет О.В. Зінченка визнають та високо цінують усі співробітники геологічного факультету та керівництво університету. Він був багато років членом Президії Українського мінералогічного товариства, геологічної секції Комітету з державних премій УРСР у галузі науки і техніки, членом редколегії "Мінералогічного журналу".

За багаторічну сумлінну працю О.В. Зінченко нагороджений нагрудним знаком "Вища школа" та медаллю "Ветеран труда".

Наукова та викладацька діяльність Олега Володимировича, його працьовитість та людяність заслуговують на довічну пам'ять та шану.

Редколегія "Мінералогічного журналу"